
РАВНОСМЕТКАТА НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „ИКОНОМИКА“ НА ШУМЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ ЗА КАЧЕСТВОТО НА ОБРАЗОВАНИЕТО*

КОРНЕЛИЯ ТОДОРОВА

THE STUDENTS' OPINION FROM THE MAJOR ECONOMICS AT KONSTANTIN PRES LAVSKY UNIVERSITY OF SHUMEN ON THE QUALITY OF EDUCATION

KORNELIYA T. TSONEVA

***ABSTRACT:** This article depicts an empirical survey conducted in the major Economics at Konstantin Preslavsky University of Shumen. It was on the assessment of the student opinion as one of the indicators for quality of education evaluation in the university. The objective of this survey is to examine the students' attitude on the education in Shumen University and to find out the level the students are satisfied with the quality of the educational process.*

***KEYWORDS:** Quality of education, satisfaction with educational activities*

Висшето образование като обществена институция трябва да се адаптира към настъпващите промени и това няма алтернатива. Може да се спори дали висшето училище е способно да осигури достъпно, качествено и непрекъснато образование на населението. От адекватния отговор на този въпрос зависи неговата конкурентоспособност. За масовото висше училище усъвършенстването на образователната среда е основният начин за осигуряване качеството на обучение. Университетската образователна среда е съвкупност от академичен състав, технически, технологически, дидактически и организационни компоненти на образователния процес. Осигуряването на качеството на предоставяните образователни услуги следва да започне с организацията на основните процеси. За висшето училище преди всичко това е образователния процес. Разработката на процеса започва с определяне на неговия „вход“ и „изход“ и определяне на инструментариума за входящ и изходящ контрол. Тази идея стои в основата на емпиричното изследване.

При анализа на качеството на обучение следва да се изхожда от тезата, че образованието във висшето училище е процес на учене – преподаване. Студентската общност е активна страна и пълноправен партньор в този процес. Колкото е важно качеството на академичния състав и неговите усилия за осъществяване на ефективно обучение, толкова е значима нагласата и поведението на студентите в него.¹

Целта на изследването е проучване на нагласата на студентите за обучение в Шуменски университет и установяване на нивото на студентската удовлетвореност от качеството на учебния процес. Нагласата се извежда чрез такива индикатори като използваните канали за информация относно университета, разкриване на мотивацията им

---

* Статията е финансирана от ФНИ по проект вх.№ РД-08-108/08.02.2016 на ШУ „Епископ Константин Преславски”

¹ Тодорова, К. Обучението в специалност Икономика на Шуменски университет от позициите на студента // Девета международна конференция „Предизвикателства пред съвременната икономика“, Ботевград, 2012, с. 1186 – 1206.

за постъпване в ШУ, приоритетите в избора на специалност, представата им за своето обучение, нагласата им да се възползват от правото си да се обучават паралелно по нова или втора специалност, визията, която имат за бъдеща професионална реализация, както и тяхната обща оценка за първите впечатления от университета.

Удовлетвореността се формира при изпълнение на очакванията с които студентите влизат в ШУ и специалността. Степента в която те са осъществени и нивото на което студентските потребности са удовлетворени определя и равнището на удовлетвореност. За индикатори на студентската удовлетвореност се приемат: мотиви за удовлетворение и аргументи за неудовлетворение, цялостна оценка за преподаването, оценка на академичната етика и атмосфера в специалността, причини за посещаване на часове, оценка на специализираните дисциплини, оценка на възможностите за участие в научно-изследователската работа, отношение към текущия контрол, оценка на административното обслужване в различните звена на университета и др.

Изследването е проведено през летния семестър на учебната 2015/2016 г. Обект на изследването са новоприетите студенти и завършилите семестриално студенти. Анкетирани са 32 първокурсници и 29 завършващи студенти от бакалавърската степен на специалност „Икономика“.

Инструментариумът на изследването е два вида стандартизирана анкета: анкета за проучване мнението на новопостъпили студенти и анкета за проучване на становището на завършващи обучението си студенти.

Целта на изследването с анкетна карта за новоприети студенти е да разкрие мотивацията на студентите за постъпване в Шуменски университет, приоритетите в избора на специалност „Икономика“, представата им за своето обучение, нагласата им за изучаване на друга специалност, както и визията, която имат за бъдеща професионална реализация.

Анкетирани 32 студенти от специалността. 84,38% от тях са жени, а 15,63% - мъже. Половата структура е свързана с профила на университета и феминизиране на голяма част от специалностите и професиите. В по-голямата си част младите хора на са възраст до 25 години – 90,63%. Единици са представителите в другите възрастови групи. Това означава, че студентите скоро са завършили средното си образование, не са забравили получените знания създадените там навици за учене.

От данните е видно, че като кандидат-студенти, анкетирани са се възползвали от различни източници на информация за университета и специалността. Най-популярен източник, посочен от 56,25% от младежите е интернет страницата на ШУ. На второ място по предпочитание с равен относителен дял от 15,63% се позиционират айтемите „познати“ и „кандидатстудентски справочник“. Единици са посочили „кандидатстудентска борса“ и още по-малко – „рекламни кампании на университета“. Очевидно усилията на катедрата и деканското ръководство за връзка с бъдещи и настоящи студенти трябва да бъдат насочени към актуализиране и обогатяване информацията за специалността на сайта.

Мотивите на студентите за следване в ШУ са разнообразни. Нито един от тях не е доминантен. На първо място в скалата на отговорите е айтемът „получаване на висше образование“ с дял от 39,44%. На второ място с 32,39% - „получаване на добро образование“. На трето с 12,68% - „финансово достъпно обучение“, а на четвърто с 11,27% - „близост до местоживееене“. Цифрите сочат, че при избора на университет у младите хора преобладават инструменталните ценности. Сумарно те получават 63,39%. Делът на съдържателните ценности - 32,39% - „получаване на добро образование“, остава на заден план. Може да се направи обобщението, че новоприетите студенти са в ШУ преди всичко за да получат висше образование и отчитайки удобствата за техните

семейства – близост до местоживее и финансово достъпно обучение. От изложеното е видно, че инструменталните ценности на студентите от изследваната специалност имат превес над съдържателните. Обучаващите са ръководени от достъпността, удобството и прагматизма. На заден план остават качеството, конкурентноспособността, добрата практическа подготовка и успешната професионална реализация по специалността.

Постъпването в ШУ е осмислено и от избора на специалност. В по-голямата си част новоприетите студенти са влезли по първо желание – 84,38%, а 12,50% от тях са влезли по второ желание. Един човек е стигнал до трето желание и това няма практическо значение. Изложеното показва, че приетите студенти не са попаднали случайно в специалността, а са имали амбиция и стремеж към нея. Това е предпоставка за прилежност и усърдие в учебния процес, което е едно от условията за качествено обучение.

При мотивите за избор на специалност имат предимство съдържателните ценности - „отговаря на личните ми интереси и възможности“ (35,14%) и с дял от 32,23% - „дава възможност за реализация“. На трето и четвърто място в рейтинга на отговорите остават „дава възможност за добри доходи“ със 17,57% и „дава възможност за лесно намиране на работа“ с 6,76%. Според данните, мотивите за избор на специалността е пълноценната им реализация на трудовия пазар в България. За да се осъществи тя обаче, трябва да има усвоени компетентности, които гарантират конкурентноспособност.

Фактът, че за студентите специалност „Икономика“ е желана и ценена, може да се свърже с обстоятелството, че те я определят като перспективна. Въпреки, че на пазара на труда в Североизточна България, предлаганата работна сила надвишава нейното търсене, студентите смятат, че след завършване на специалността имат добри шансове за намиране на работа. В голямата си част анкетираните са оптимисти по отношение на намиране на работа по специалността – 71,88%. 46,88% от тях твърдят, че тези шансове са сравнително добри, а 25% ги определят като много добри. Единици са респондентите, които ги определят като незначителни и тези, които не разчитат да си намерят работа по специалността.

За да си осигурят тази възможност, обаче, студентите се възползват от възможностите за допълнителна квалификация. Повече от половината – 56,25% имат желание да използват правото си да се обучават паралелно по втора специалност. 37,50% предпочитат специалност в същия факултет, а 18,75% - в друг факултет. По-малко, но близо до половината (46,88%) са желаещите да се обучават по нова специалност. 28,13% от тях предпочитат друг факултет, а 18,75% - същия факултет. Цифрите убедително сочат, че у студентите е налице стремеж към максимално използване възможностите на ШУ за повишаване на своята конкурентноспособност, адаптивност и пластичност на пазара на труда.

Част от студентите се възползват от правото си на облекчен режим на обучение – 28,13%. Най-честите основания за това са че работят (57,14%) и че са родители на дете до 6 години (42,86%). Прави впечатление на големия дял – 56,25% на непознатите със задълженията на ползващ облекчен режим. Вероятно това са студенти, които не ползват това право, но това не е оправдание за тяхното незнание. Явно усилията на деканското ръководство и курсовия ръководител от катедрата не са достатъчни за изясняване на Правилника на университета.

Като цяло студентите са доволни от административното обслужване в студентска канцелария. 43,75% го определят като много добро, а 40,63% - като добро. Критично настроени са 9,38%, които го определят като задоволително.

Общата оценка за първите впечатления на новоприетите студенти гравитира между много добра и добра. Двете степени са избрани от еднакъв брой студенти и има паритет в

относителния им дял от 31,25%. Не трябва да се подценява фактът, че 15,63% дават задоволителна, а 6,25% - незадоволителна оценка. Необяснимо е обстоятелството, че 15,63% нямат мнение по въпроса.

С анкетната карта за завършващи студенти са анкетирани 29 студентите от бакалавърска степен на специалност „Икономика“, които са се явили на държавната изпитна сесия през юли 2016 г. 89,66% от тях са жени, а 10,34% - мъже. С най-голям относителен дял са младежите до 25 години – 75,86%. Втората по големина група е във възрастовата граница от 31 до 40 години – 17,24%, следвана от друга, отчитаща периода 25 – 30 години – 6,90%.

Към момента на анкетирането 44,83% от респондентите работят. От тях по завършваната специалност работят 13,79%. В професионалната област работят 6,90%. В по-голямата си част обаче, завършващите не работят по изучаваната специалност. 27,59% работят в български частни фирми; 13,79% - в български държавни институции; 10,34% - в български фирми с чуждестранно участие и 3,45% - в чуждестранни фирми.

Едва 10,34% от респондентите завършват и друга специалност в ШУ.

От данните е видно, че всички анкетирани са удовлетворени от факта, че завършват специалност в ШУ (100%). Категорични в оценката („да, напълно“) са 86,21%. Уклончиви („да, отчасти“) са 13,79%.

Основанията за това удовлетворение са различни. Нито едно от тях не е доминантно. На първо място по относителен дял в скалата на отговорите с 30,77% подкрепа е „оптимален баланс между теоретичната и практическа подготовка“. На второ място с 28,21% е комбинацията от добра теоретична подготовка, качествена практическа подготовка и оптимален баланс между двете. На трето място с 25,64% е „добра теоретична подготовка“. Четвърти се подрежда аргументът „качествена практическа подготовка“ със 15,38% от гласовете.

Причините за неудовлетворението се свеждат най-вече до фактът, че „стажовете и практиките не са достатъчни“ – 28,57%. Друг повод за недоволство е изучаването на ненужни дисциплини – 11,43%. На трето място с относителен дял от 8,57% е твърдението „изучаваните дисциплини не бяха достатъчни“. Има и такава категория студенти, които твърдят, че „качеството на преподаване не е удовлетворително по някои дисциплини“. Макар, че тази група е с малък относителен дял от 8,57% е повод за размисъл.

Въпреки разнообразните мнения, по-голямата част от студентите – 68,96% - биха продължили висшето си образование в Шуменския университет. Част от тях са категорични („да“) – 58,62%, а друга са уклончиви („по-скоро да“) – 10,34%. Негативно настроените са 17,24% - „по-скоро не“ – 13,79% и „категорично не“ – 3,45%. Голям е делът на лицата, които не могат да преценят – 13,79%.

Цялостната оценка на анкетираниите за преподаването е висока. 47,17% застават зад тезата, че се поднасят интересни и много полезни знания. Други 37,74% подкрепят идеята, че се създават условия за активно и творческо участие в учебния процес. Негативно ориентираните студенти съставляват 15,1% от извадката и са с различни гледни точки. Част от тях (13,21%) смятат, че чрез преподаването се провокира поведение на пасивност и получаване на „готови“ знания. Единици са тези, които изтъкват съображението, че пренебрегва участието на студента (2,53%).

Оценката на студентите за академичната етика и атмосфера в специалността е подобна на предходната оценка. Повече от половината студенти я определят като много добра (62,07%). 27,59% се придържат към добра оценка, а 6,90% - към задоволителна. Нито един студент не е посочил „лоша“ оценка.

Според завършващите студенти, те са имали добра посещаемост на учебните занятия. 65,52% твърдят, че са посещавали часовете редовно, а 34,48% - отчасти. Няма такива, които да си признават, че не са били редовни в посещението си.

Мотивите за посещение на учебните занятия са различни и в разнообразни комбинации. От образуваната скала на отговорите, с най-голяма честота е доводът „поради лична практическа полза и важност за по-нататъшната работа“ – 38,46%. На второ място е основанието „за да се подготвя по-добре за изпитите“ – 24,62%. На трето и четвърто място са съответно „поради интерес към определена дисциплина“ (18,46%) и „преподавателят дава интересна информация по дисциплината“ (16,92%). Отново съдържателните мотиви остават на заден план. Следва да се отбележи, че мотивът, който не фигурират в мотивационния профил на студентите от специалността е „Преподавателят изисква задължително присъствие“. Факт е, че студентите посещават лекции не по принуда за задължително присъствие.

Удовлетворението на анкетираните се дължи и на факта, че дисциплините, които са изучавани, са съобразени с избраната специалност. 58,62% са категорични по този повод („да, напълно“), а 37,93% са уклончиви („да, отчасти“). Единици са негативно настроените (3,45%).

Въпреки позитивната оценка на обучението като цяло, анкетираните имат идеи за оптимизиране. Най-много са тези, които са на мнение „да се провеждат повече дискусии и диспути“ – 35,71%. Друга част от завършващите предлагат „да се използват алтернативни методи за обучение“ – 26,19%. Има и такива, които правят предложение „да се увеличи самостоятелната работа на студентите“ – 11,90% или „да се пишат есета, курсови работи, реферати“ – 11,90%. На фона на това идейно разнообразие, делът на студентите, които смятат, че не са необходими промени в обучението е сравнително малък – 14,29%.

Анкетираните имат зряло отношение към текущия контрол. Повече от половината застават зад тезата, че той „стимулира системната подготовка“ – 58,62%. Над 1/3 защитават позицията, че „помага за по-обективно оценяване“ – 34,48%. Само 6,90% са на мнение, че „контролът затруднява излишно студента“.

Позитивното отношение към обучението в ШУ се регистрира и в друг аспект. 89,66% от анкетираните поддържат становището, че обучението ги подготвя за бъдещата професия. 41,38% оценяват, че това важи в голяма степен, а 48,28% - в известна степен. Песимистите, които твърдят, че подготовката е в малка степен съставляват 10,34% от извадката.

В резултат на доминиращата удовлетвореност и положителна оценка на обучението в ШУ, по-голямата част от студентите са оптимисти за професионалната си реализация. 75,86% от тях очакват в резултат на полученото образование да намерят бърза и ефективна реализация. Категорични по този повод са 17,24%, а уклончиви („по-скоро да“) – 58,62%. Скептично настроените са 6,90% с отговор „по-скоро не“. Не е малък процентът на неориентираните, които не могат да преценят – 17,24%.

Анкетираните оценяват възможността да участват в научно-изследователска работа. Над 1/3 (34,48%) я оценяват като много добра, 37,93% - като добра, а 24,14% - като задоволителна. Прави впечатление, че няма неинформирани студенти по този въпрос. Това означава, че всеки който има желание, може да се възползва от участие в научно-изследователската дейност на катедрата и университета.

Като цяло, студентите са доволни от административното обслужване в различните звена на университета. При всички звена – Студентска канцелария, Учебен отдел, Библиотека, Счетоводство и каса, обслужването във ФМИ и катедрата, обслужваща специалността преобладава много добрата оценка, допълнена от добра такава.

Общата удовлетвореност на респондентите от обучението в ШУ се потвърждава от фактът, че в по-голямата си част (89,66%), ако сега кандидатстват, отново биха избрали същата специалност.

Проведеното изследване дава основание да се приеме, че наличното качество на процеса на обучение в специалност „Икономика“ на Шуменския университет е на добро ниво. Има обаче отделни компоненти, които биха могли да се оптимизират и да подобрят ефективността и конкурентоспособността на образователната дейност.

Резултатите служат за някои препоръки:

- усилията на ръководството на катедрата и факултета приоритетно трябва да бъдат насочени към оптимизиране на неговия сайт като основен източник на информация;
- наложително е актуализиране на учебните планове по посока на увеличаване делът на практическото обучение;
- необходимо е да се регулира и контролира правата и обратна връзка в комуникацията между студенти и преподаватели.

Ръководителите на висшите училища обикновено внимателно следят за външни оценки на своите учебни заведения. Резултатите от програмните и институционалната акредитации, позицията в рейтинга на университетите оказва влияние върху имиджа на университета и неговата конкурентоспособност. За добрите ръководители, обаче, това не е достатъчно. Те са заинтересовани от получаване на обективна вътрешна оценка за качеството на образователния процес. Това изследване е малък опит за такъв тип оценка и ще е успех, ако ръководствата на всички управленски равнища се запознаят с нея.

ЛИТЕРАТУРА

1. Тодорова, К. Обучението в специалност Икономика на Шуменски университет от позициите на студента // Девета международна конференция «Предизвикателства пред съвременната икономика», Ботевград, 2012, с. 1186 – 1206.
2. Тодорова, К. Очаквания и реалности в обучението на студентите от Шуменски университет «Епископ К. Преславски» // Девета международна конференция «Предизвикателства пред съвременната икономика», Ботевград, 2012, с. 1094 – 1112.
3. Тодорова, К. Тенденции за качеството на обучение при завършващи студенти от специалност Икономика на ШУ // Сборник научни трудове МАТТЕХ 2012, том 1, Ш., 2012, с. 480 – 487.